

Julianaschool 1907-2017

Jan Schippers*

De Julianaschool bestond vorig jaar precies 100 jaar. Nee, we bedoelen niet het monumentale gebouw aan de Willem Kalfflaan; dat werd immers pas in 1930 betrokken. De gelijknamige schoolvereniging ontstond echter al in 1917. De school heette aanvankelijk Instituut Juliana, en was een afsplitsing van het Christelijk Instituut Brandsma in het Spiegel, dat in 1907 was opgericht. De school van Sytze Brandsma was begonnen in een villa aan de Boslaan en verhuisde niet lang daarna naar de Graaf Wichmanlaan. Instituut Juliana trok in het oude villagedeelte van het gebouw op nummer 21. Vele jaren later, in 1974, kwamen de twee scholen weer onder één vlag, die van de Vereniging voor Protestants Christelijk Onderwijs in Bussum, die op haar beurt in 2011 weer opging in de Stichting Proceon. Al eerder, in 1997, waren de Brandsmaschool en de Julianaschool gefuseerd... Het kan verkeren, zei Bredero al in de 17de eeuw.

Beginselen

Het verschil tussen toen en nu komt mooi tot uitdrukking in de beginselverklaring van Instituut Juliana van 1917, een School met den Bijbel, vergeleken met de Julianaschool van 2017, die zich tot de pedagogiek van het Daltononderwijs heeft bekend:

De grondslag der vereeniging is het eeuwig en onveranderlijk Woord van God, opgevat in den zin die

daaraan door de 12 Artikelen der Apostolische Geloofsbelijdenis gehecht wordt.

Haar beginsel is dat de opvoeding en het onderwijs moeten aansluiten aan de eischen die aan het leven gesteld worden en welke in overeenstemming moeten zijn met den in den Bijbel

geopenbaarden wil van God. De stichting heeft ten doel de stichting en instandhouding van scholen met den Bijbel voor den meer gegoe-den stand te Bussum en omstreken.

Versus:

De school heeft een open christelijk karakter en geeft onderwijs vanuit de Dalton-kernwaarden: vrijheid/verantwoordelijkheid, samenwer-

De klas van juf Tobi in de jaren twintig. Let op de gaslampen...

king, effectiviteit, zelfstandigheid en reflectie'. Gestreefd wordt naar 'een positieve, veilige en stimulerende leeromgeving waar een ieder wordt aangemoedigd zich optimaal te ontwikkelen.

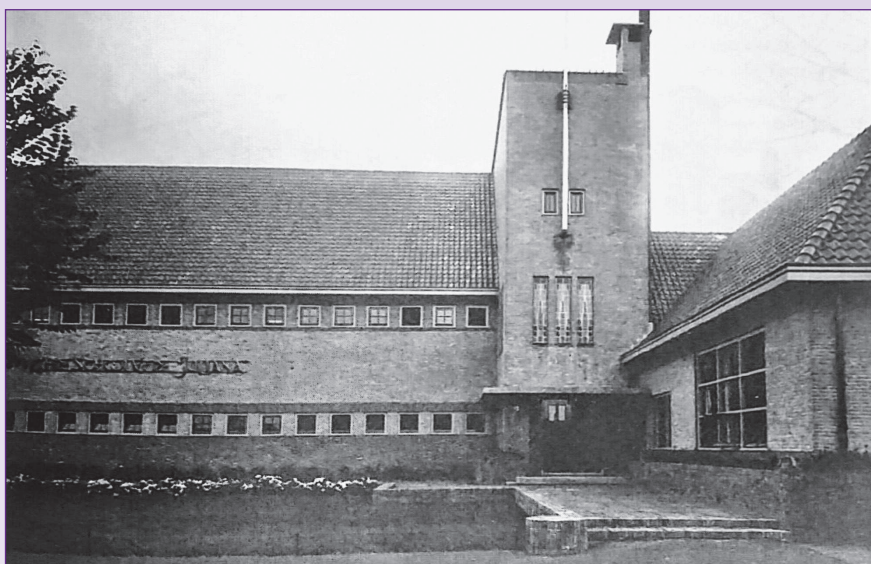
100 leerlingen en 3 leerkrachten

De Julianaschool begon in 1917 met 100 leerlingen en drie leerkrachten, onder wie de eerste bovenmeester, de heer Klaas Mulder, die maar liefst 31 jaar aan zou blijven. De oude villa Geertruida aan de Graaf Wichmanlaan 21 was vermoedelijk aanvankelijk bedoeld als tijdelijk onderkomen. Op de zolder stonden nog de ijzeren bedden van de kostschool die eerder in de villa was gevestigd. De Julianaschool was vanaf het begin een school 'voor den gegoeden stand', ter voorbereiding op lyceum, hbs en gymnasium. Dat hield onder meer in dat men door extra training zoveel mogelijk leerlingen naar het voortgezet onderwijs probeerde te krijgen. Behalve het schoolgeld moest elk gezin daarom nog f 25,- per jaar extra betalen (nu bijna € 200,-). In de jaarverslagen komen de resultaten van die inspanning uitvoerig aan de orde. De school liep goed en het aantal leerkrachten steeg gestaag. De dames Baarslag, Tobi, Posthuma en Geel en de heren Dolleman, Groot Hulze en Van Leeuwen hebben onder leiding van schoolhoofd Mulder nog in villa Geertruida lesgegeven. Het gebouw werd in 1980 gesloopt.

Een fraai schoolgebouw

In 1930 verhuisde de Julianaschool naar een gloednieuw gebouw aan de Willem Kalfflaan 3, aan de rand van het Brediuskwartier, destijds een wijk in opbouw. Het schoolgebouw was ontworpen door de architect N. Doornberg in de stijl van de Amsterdamse School. Al snel werd er een gymnastieklokaal aangebouwd. Het gebouw is inmiddels aangemerkt als gemeentelijk monument:

Het fraaie schoolgebouw is zorgvuldig geïntegreerd in zijn omgeving. De expressionistische

stijl toont duidelijk de invloed van W.M. Dudok. In de sterk horizontaal gerichte gevels komt een torenachtig, verticaal element voor op de plaats waar de hoofd vleugel en de haaks daarop staande zijvleugel elkaar ontmoeten. Het schoolgebouw is van architectuurhistorische betekenis als een goed, kenmerkend en vrijwel gaaf voorbeeld van buurtgebonden scholenbouw uit de jaren twintig en dertig.

De Julianaschool in 1930

Aan de bouw in 1929/1930 ging nogal wat vooraf. Er was discussie over de plaats waar de school moest komen. Ook toen al kwamen omwonenden in opstand tegen de aanwezigheid van scholen in hun woonomgeving. Uiteindelijk werd gekozen voor de Willem Kalfflaan, al waren ook daar enkele bewoners van het nieuwe Brediuskwartier niet enthousiast.

Uit de verslagen van Klaas Mulder

Het eerste hoofd van de Julianaschool, de heer Klaas Mulder, maakte jaarverslagen en bewaarde ook de correspondentie. Het is interessante lectuur uit een tijd waarin leraren in het basisonderwijs nog onderwijzers en onderwijzeressen heetten en schoolleiders nog hoofd der school. Bijbelse geschiedenis was belangrijk, evenals het uit het hoofd leren van psalmverzen. Er waren pokkenbriefjes, en leerlingen konden vanaf de 4de klas op Franse les, buiten het rooster om. Lei en griffel en spons werden in de loop der jaren vervangen door kroontjespen, inktpot en inktlap. De vulpen en de balpen moesten nog tot de jaren zestig wachten.

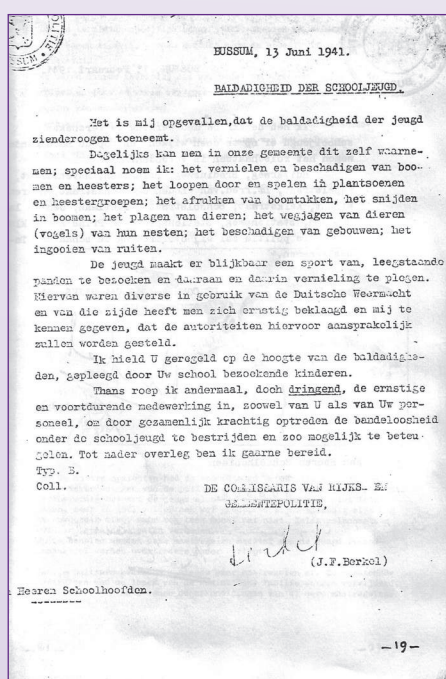
In het verslag over 1934/1935 wordt gewag gemaakt van het probleem van grote klassen. Zo telde klas 2 van juf Posthuma 46 leerlingen. Ook was er veel ziekteverzuim: veel leerlingen hadden mazelen en/of de rode hond. Verder deden zich drie gevallen van roodvonk voor. In het schooljaar 1936/1937 bleef de school groeien. Het aantal leerlingen bedroeg 255 en er kon een 6de leerkracht worden aangesteld. Er waren ook lastige leerlingen. De heer Mulder schrijft 'dat het voor een rijke bloei wel eens nodig is dat een enkele wilde loot wordt verwijderd'. Zo'n kind werd op een andere school geplaatst.

De Tweede Wereldoorlog

In het cursusjaar 1939/1940 werd een 7de leerkracht aangesteld. De Tweede Wereldoorlog wierp zijn schaduwen vooruit. In september 1939 moesten enkele kinderen worden uitgeschreven wegens vertrek naar het buitenland (Indië en Duitsland). Mulder schrijft te hopen dat de toestand in 1940 mee zal vallen, maar 'we moeten wel de moed hebben om niet alleen de weg van voorspoed, maar ook de weg van tegenspoed als Gods weg te willen zien'. Dat inzicht zou nog van pas komen. In het schooljaar 1940/1941 nam de Duitse Wehrmacht namelijk een flink deel van de school in

den. Als reden wordt vermeld dat er door de kolenschaarste in veel gezinnen onvoldoende verwarming is, wat een slechte invloed heeft op het maken van huiswerk. In september 1942 werden de leerkrachten van de Bussumse scholen door het gemeentebestuur uitgenodigd (lees: gesommeerd) om de schooljeugd eikels, kastanjes en beukennoten te laten verzamelen ten behoeve van de voedselvoorziening. Elke school kreeg een bepaald 'oogstgebied' toegewezen. In het laatste oorlogsjaar kreeg de Julianaschool het weer zwaar te verduren. In augustus 1944 werd de school opnieuw door de Wehrmacht in beslag genomen. In een paar dagen tijd moesten alle banken, borden en leermiddelen de school uit. Daarbij moesten ook enkele illegale radiotoestellen verdwijnen. Dankzij de conciërge, de heer Hummen, konden deze toestellen elders worden verstopt. Om les te kunnen blijven geven moest flink worden geïmproviseerd. Leerlingen werden verspreid over diverse locaties in Bussum en ze kregen les op gevarieerde tijdstippen. Op 24 oktober werden er razzia's gehouden en bleven de leerkrachten thuis. Later werden de lessen bij koud weer stopgezet. In de laatste notities tijdens de oorlog staat te lezen dat de gezondheidstoestand van de leerlingen niet al te slecht was. Desondanks vertrokken ongeveer 35 leerlingen wegens de voedselschaarste naar het noorden en oosten van het land.

Brief van de commissaris van de politiek aan de Bussumse schoolhoofden, 1941

beslag. De Julianaschool moest gebruik maken van lokalen van andere scholen in Bussum. Na Kerstmis waren de bezetters uit het gebouw verdwenen en keerde de oude toestand terug. Maar alles wat herinnerde aan de koninklijke familie moest worden verwijderd. De Julianaschool werd daarom omgedoopt tot Willem Kalffschool. In het verslag over 1941/1942 staat dat de resultaten van de kinderen minder zijn dan onder normale omstandighe-

Werkende moeders

In de eerste jaren na de oorlog vertonen de kinderen 'een rusteloos gedrag, weinig concentratievermogen, grote onnauwkeurigheid en in de hogere klassen weinig verantwoordelijkheidsbesef', zo valt in een jaarverslag te lezen. Een en ander werd toegeschreven aan de gevolgen van de oorlog. Na tien jaar bleek echter dat er weinig verbetering was. 'Het is eerder erger geworden. Op alle scholen doet zich hetzelfde voor, en dat heeft niet meer met de oorlog te maken. Het leven is definitief anders geworden: minder rust in de gezinnen, werkende moeders.' J. Waringa had inmiddels het stokje overgenomen van Klaas Mulder, die in 1948 met pensioen was gegaan.

Een ander voorbeeld van de toen levende normen en waarden is een brief van de Sportcommissie Centraal Comité in 1947 aan de hoofden van de scholen in Bussum. Daarin wordt gerefereerd aan een wedstrijd op Sportpark-Zuid:

Ik zag jongens als moffen rondlopen met naakte bovenlijven en meisjes met voor publiek aspect te gewaagde broekjes. Zelfs zag ik enkele wichten zulke, hun blijkbaar in hun bewegingen hinderende broekjes doodleuk uittrekken en terzijde leggen ten aanschouwe van iedereen. Dit gaat m.i. in de richting van schennis der eerbaarheid, waarmee Uw reputatie, onze saamhorigheid noch de sport gediend is.

Het hoofd van de Julianaschool schrijft in zijn antwoord diplomatiek dat er wegens textiel-schaarste (!) voorlopig niet meer aan wedstrijden wordt deelgenomen.

In 1952 werd ter ontlasting van de Juliana-school in opdracht van de Christelijke Schoolvereniging Juliana op de hoek van de Papaverstraat en de pas aangelegde Ceintuurbaan de (in 2009 gesloopte) Beatrixschool gebouwd. De Julianaschool werd weer een 6-klassige school, zoals gebruikelijk in die tijd. Daardoor ontstond er ruimte voor een kleuterschool, De Kleine Wereld, die steeds groter werd. De schoolvereniging breidde in 1967 verder uit met de Prins Willem Alexanderschool aan de Kwartellaan, zuidelijk van de Ceintuurbaan. In 1993 werd die school een filiaal van de Julianaschool.

Daltononderwijs

De Julianaschool heeft onderwijskundig nogal wat veranderingen meegemaakt. De belangrijkste was de overstap van een school-oudestempel naar het Daltononderwijs, dat de nadruk legt op keuzevrijheid voor de leerling, samenwerking met andere leerlingen en de ontwikkeling van zelfstandigheid. De school

heeft verscheidene keren het predicaat 'excellente school' gekregen. Ze stond bekend om de schaaklessen en het succes in de schoolschaakkampioenschappen.

De school kan bogen op nog een ander sportief succesnummer: honkbal-international en HCAW-werper Rob Hoffmann. Op het schoolplein viel zijn talent al op. Zijn broer en hij gooiden ongelooflijk nauwkeurig over grote afstand tennisballen naar elkaar. Naar verluidt wierp hij ook met grote precisie tennisballen in de galmgaten van de toren van de Heilig Hartkerk. Rob Hoffmann overleed na een succesvolle sportcarrière in 2010 op 71-jarige leeftijd.

Tijdens de Open Monumentendagen van 2007, met als thema *Moderne Monumenten*, verzorgde de HKB een kleine tentoonstelling in het gebouw aan de Willem Kalfflaan. Meer hierover is te lezen in het septembernummer 2007 van het *Bussums Historisch Tijdschrift*. Het is ook online te bekijken op de website van de HKB: www.historischekringbussum.nl

*Met dank aan Ruud Zijp, Hans Jonker, Paul Klein, Rien Schippers

Klassenfoto Juliana-school, 1942-1943

Bronnen

Stads- en streekarchief voor Gooise Meren en Huizen
Jubileumuitgave van de schoolkrant, *Julianaschool 1930-1980*, april 1980
Jubileumbrochure *Julianaschool 75 jaar /1917-1992*
Geschiedenis van het Christelijk Onderwijs in Bussum 1907-2010 (uitgave van de Vereniging voor Protestants Christelijk Onderwijs (VPCO) ter gelegenheid van de overgang naar Stichting Proceon)
Website www.schoolbank.nl